

رفتارشناسی اساتید و مربیان در تربیت دانشجوی تراز انقلاب اسلامی و ارائه الگوی رفتاری مناسب

(مطالعه موردی: دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع))

علی آبیاتی^۱

دکتر محمدباقر بابایی طلائی^۲

تاریخ دریافت: ۱۳۹۸/۱۰/۱۲

تاریخ پذیرش: ۱۳۹۹/۰۴/۲۵

چکیده

در این پژوهش رفتار تأثیرگذار اساتید و مربیان موفق بر امر تربیت دانشجوی مؤمن تراز انقلاب اسلامی را در آماری ۳۱۹ نفری از اساتید، مربیان، فرماندهان و دانشجویان دانشگاه، موردبررسی قرار گرفت. بدین خاطر؛ هدف خویش را کشف میزان اثرگذاری و اولویت شاخصه‌های رفتاری اساتید دانشگاه بر ویژگی‌ها و شاخص‌های تربیتی دانشجوی مؤمن تراز انقلاب قرار دادیم؛ با استناد به مبانی تربیت اصیل اسلامی، بیانات مقام عظمای ولایت، اسناد نقشه جامع علمی کشور و ویژگی‌ها و شایستگی‌های اساتید طبق آخرین سند ابلاغی، رفتار اساتید را مورد ارزیابی قرار داده‌ایم. پژوهش حاضر از نوع توصیفی-پیمایشی است و از لحاظ ماهیت از نوع کاربردی است. در پایان مشخص شد که از مجموع شایستگی‌های سی‌ویک گانه شیوه‌نامه شایستگی‌های اساتید تراز انقلاب اسلامی، چهارده گویه نسبت به سایر گویه‌ها بر تربیت دانشجویان اثرگذارتر است که از این بین، اثرگذارترین گویه‌ها: ضریب هوشی، الگو بودن در اخلاق و رفتار، آشنایی با حوزه تحقیق و پژوهش و دانش تخصصی (تحصیلات) اساتید می‌باشد و نیز با توجه به تحلیل مسیر صورت گرفته اثرگذاری گویه‌های فوق بر تربیت دانشجوی مؤمن، بالاترین معناداری را دارا بود؛ که به‌صورت جداگانه به الگویی دست پیدا کردیم که برای اساتید و مدیران تربیتی دانشگاه‌ها بسیار مؤثر می‌باشد.

واژگان کلیدی: رفتارشناسی، استاد موفق، تربیت، دانشجو، دانشگاه تراز انقلاب، دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع).

۱- دانش‌آموخته رشته مدیریت امور دفاعی دانشگاه جامع امام حسین (ع)، پست الکترونیکی:

k.abiati.1997@gmail.com

۲- دانشیار دانشگاه جامع امام حسین (ع)

مقدمه

عصر کنونی، عصری است که هدف آموزش دانشگاه‌های انقلابی تنها انتقال میراث علمی و تجارب بشری نسل‌های گذشته به نسل جدید نیست، بلکه رسالت آموزش، ایجاد تغییرات مطلوب در نگرش‌ها، شناخت‌ها و در نهایت رفتار انسان‌ها و به‌ویژه دانشجویان است. از اهداف راهبردی دانشگاه‌های انقلابی جمهوری اسلامی ایران، اعتلا و شکوفایی ارزش‌های اسلامی، ملی، سازمانی و بینش همه‌جانبه دانشجویان جهت نیل به الگوها و اسوه‌های مورد انتظار می‌باشد. در به انجام رساندن این رسالت در دانشگاه‌ها، اساتید و مربیان نقشی اساسی و بسیار مهم به عهده دارند، زیرا علاوه بر داشتن نقش هدایتی و حمایتی، مسئولیت انتقال فرهنگ‌سازمانی، اسلامی و انسانی، ایجاد تغییرات مطلوب در رفتار دانشجویان جوان متعهد انقلابی را بر عهده دارند.

شکی وجود ندارد که دانشگاه‌ها تأثیر قابل توجهی بر رفتار و شخصیت دانشجویان می‌گذارند، به‌طوری‌که می‌توان گفت هدف دانشگاه‌های در تراز انقلاب تربیت دانشجویانی متعهد و متخصصی است که بتوانند با بهره‌گیری از دانش و توان خود از دستاوردهای انقلاب اسلامی حراست و نگهداری نمایند؛ و لذا حائز اهمیت است؛ زیرا در این دانشگاه به لحاظ شرایط خاص از جمله تعلیم و تربیت شبانه‌روزی، آموزش‌های کاربردی و تخصصی، عوامل دیگری نیز در رفتار دانشجویان دخالت دارند که به عقیده کارشناسان، ویژگی‌های تربیتی اساتید و مربیان یکی از مهم‌ترین این عوامل است. مربیان یگان‌های دانشجویی علاوه بر نقش تدریس علمی خود، نقش تربیتی نیز ایفا می‌کنند، به‌طوری‌که آنان در تغییر و اصلاح رفتار دانشجویان، تکوین شخصیت نظامی‌گری نقش عمده دارند و هدف آن‌ها تربیت دانشجویان جوان از ابعاد مختلف دینی، جسمانی، روانی و حرفه‌ای است.

بیان مسئله

یکی از مؤلفه‌های اساسی نظام تعلیم و تربیت مؤلفه یاددهی - یادگیری می‌باشد. عناصر اساسی این مؤلفه عبارت از استاد و فراگیر است. علت تأکید بر نقش استاد و فراگیر، به‌ویژه استاد، در فرایند یاددهی - یادگیری این است که تأثیرگذاری سایر عوامل آموزشی از جمله اهداف آموزشی، برنامه‌های درسی، محتوای کتاب‌های درسی و روش‌های آموزشی، از طریق استاد به سمت فراگیر صورت می‌گیرد. به همین دلیل، نظام آموزشی نخست باید هرگونه

اصلاح و بازنگری در نظام آموزشی را به فرایند یاددهی - یادگیری و نقش استاد و فراگیر (به‌ویژه استاد) معطوف دارد.

پژوهشگران، صاحب‌نظران و مؤلفان در اکثر پروژه‌های تحقیقی و تألیفات خود به بخشی از شاخص‌های رفتاری اساتید بر تربیت دانشجویان تأکید کرده‌اند و از پرداختن به برخی دیگر از شاخص‌های رفتاری چشم‌پوشی کرده‌اند و ضمناً شیوه‌نامه اساتید در خردادماه سال ۹۴ طی نوشتاری تمامی شاخص‌های رفتاری اساتید را در چهار شاخه کلی رفتارهای ذاتی اساتید، رفتارهای ارزشی اساتید، رفتارهای حرفه‌ای اساتید و رفتارهای تخصصی اساتید به دانشگاه ابلاغ شد.

در این پژوهش تمامی رفتارها، کنش‌ها و واکنش‌های اساتید و مربیان را طبق الگوی ابلاغی شیوه‌نامه اساتید تراز انقلاب اسلامی؛ را انتخاب نموده‌ایم تا در سال‌های اخیر ابلاغ و اجرای آن در دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین(ع)، میزان اثرگذاری تک‌تک عناصر رفتاری اساتید بر تربیت دانشجویان را در یک محیط مشخص و با تمامی گویه‌هایش مورد ارزیابی قرار دهیم.

سؤال اصلی: میزان اثرگذاری و اولویت شاخص‌های رفتاری اساتید بر ویژگی‌ها و

شاخص‌های تربیتی دانشجوی مؤمن تراز انقلاب اسلامی در دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین(ع) چقدر می‌باشد و الگوی مناسب در این راستا چیست؟

سوالات فرعی:

- ۱- میزان اثرگذاری و اولویت شاخصه‌های ذاتی اساتید دانشگاه تراز انقلاب اسلامی بر تربیت دانشجوی مؤمن چقدر می‌باشد؟
- ۲- میزان اثرگذاری و اولویت شاخصه‌های ارزشی اساتید دانشگاه تراز انقلاب اسلامی بر تربیت دانشجوی مؤمن چقدر می‌باشد؟
- ۳- میزان اثرگذاری و اولویت شاخصه‌های حرفه‌ای اساتید دانشگاه تراز انقلاب اسلامی بر تربیت دانشجوی مؤمن چقدر می‌باشد؟
- ۴- میزان اثرگذاری و اولویت شاخصه‌های تخصصی اساتید دانشگاه تراز انقلاب اسلامی بر تربیت دانشجوی مؤمن چقدر می‌باشد؟
- ۵- الگوی مناسب تربیت دانشجوی مؤمن تراز انقلاب چیست؟

مفاهیم نظری تحقیق

۱- رفتار: منظور از رفتار، مجموعه نگرش‌ها، باورها، عادت‌ها، کنش‌ها و واکنش‌هایی است که از هر انسانی سر می‌زند و نسبتاً پایدار، قابل مشاهده و ارزیابی و قابل پیش‌بینی می‌باشد (افروز، ۱۳۷۵: ۱۵).

۲- رفتارشناسی: مطالعه رفتار آدمی از جمله نگرش‌ها، باورها، عادت‌ها، کنش‌ها و واکنش‌هایی است که از هر انسانی سر می‌زند و نسبتاً پایدار، قابل مشاهده و ارزیابی و قابل پیش‌بینی می‌باشد، اعم از این‌که آموخته یا نآموخته باشند را گویند (آبیاتی، ۱۳۹۶: ۸).

۳- استاد: تربیت دهنده‌ای است که با داشتن شایستگی‌های لازم (ارزشی، حرفه‌ای، تخصصی و سازمانی) برای تعلیم و تربیت به‌کارگیری می‌شود و دارای هویت‌سازمانی و غیرسازمانی می‌باشد که از لحاظ سیر خدمتی به پنج طبقه (کمکمربی، مربی، مربی ارشد، مربی خبره، مربی عالی) تقسیم خواهند شد (شیوه‌نامه اساتید، ۱۳۹۴: ۳).

۴- تربیت: افلاطون در تعریف تربیت گفته است: «تعلیم و تربیت عبارت است از کشف استعدادهای طبیعی و شکوفا ساختن آن‌ها (گروه نویسندگان، ۱۳۸۴: ۱۶۷-۱۷۳). همچنین ارسطو نیز تربیت را مجموعه‌ای از اعمالی دانسته است که به‌وسیله خانواده و دولت برای ایجاد فضایل اخلاقی و مدنی در افراد صورت می‌پذیرد، دانسته است» (گروه نویسندگان، ۱۳۸۴: ۱۷۳-۱۷۸).

فارابی در تعریف تربیت بیان داشته است که: «تعلیم و تربیت عبارت است از هدایت فرد به‌وسیله فیلسوف و حکیم برای عضویت در مدینه فاضله به‌منظور دستیابی به سعادت و کمال اول در این دنیا و کمال نهایی در آخرت» (گروه نویسندگان، ۱۳۸۴: ۳۷۴-۴۶۱) و نیز ابن‌سینا در تعریف تربیت گفته است: «تعلیم و تربیت عبارت است از برنامه‌ریزی و فعالیت محاسبه‌شده در جهت رشد کودک، سلامت خانواده و تدبیر شئون اجتماعی برای وصول انسان به کمال دنیوی و سعادت جاویدان الهی» (گروه نویسندگان، ۱۳۸۴: ۳۸۴).

استاد مطهری در تعریف تربیت این‌گونه بیان می‌دارد: «تربیت عبارت است از پرورش دادن، یعنی استعدادهای درونی‌ای را که بالقوه در یک شیء موجود است به فعلیت درآوردن و پروردن؛ فلذا تربیت فقط در مورد جاندارها یعنی گیاه و حیوان و انسان صادق است و اگر این کلمه را در مورد غیر جاندار به کار ببریم مجازاً به‌کاربرده‌ایم، نه اینکه به مفهوم واقعی، آن شیء را پرورش داده‌ایم» (مطهری، ۱۳۸۳: ۵۵۱).

در کتاب سید محمدباقر حجتی برای تعریف فوق بیان شده است: «تربیت عبارت است از عملی که قوای جسمانی و روانی و عقلی انسان را شکوفا ساخته تا آن قوا با نظام و سازمان ویژه‌ای با استمداد از درون و به مدد کوشش‌های او به میزان توانایی و استعدادهای خود رشد و پیشرفت نمایند» (حجتی، ۱۳۸۵: ۱۰) و هم‌چنین در تعریف ارائه‌شده توسط دلشاد تهرانی بیان شده است: «تربیت عبارت است از رفع موانع و ایجاد مقتضیات برای آنکه استعدادهای انسان در جهت کمال مطلق شکوفا شود» (دلشاد تهرانی، ۱۳۸۰: ۲۴)؛ اما در این بین تعریف استاد مصباح یزدی از تربیت چنین است: «تربیت، فراهم کردن زمینه‌هایی است برای اینکه استعدادها و نیروهای یک موجود رشد کند تا بتواند از این نیروها برای رسیدن به کمال خودش بهره‌مند شود» (گروه علوم تربیتی موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی، ۱۳۸۸: ۵۷).

معنای تربیت در فلسفه تربیت جزء اسناد پشتیبان نقشه جامع علمی کشور به شرح ذیل می‌باشد: «تربیت جریان تعاملی زمینه‌ساز هدایت افراد جامعه به سوی رشد همه‌جانبه و متعادل و تکوین و تعالی پیوسته هویت خود بر اساس معیارهای اسلامی است تا با کسب شایستگی‌های لازم جهت درک موقعیت خود و عمل برای بهبود مستمر آن، آماده تحقق مراتب حیات طیبه در همه ابعاد شوند» (سند ملی آموزش و پرورش، ۱۳۸۷).

در تعریف دیگری، تربیت بر اساس رهنامه نظام تربیت رسمی و عمومی جمهوری اسلامی ایران چنین آمده است: «تربیت تنها کار خداست که ذیل تدبیرات حضرت باری و توسط انسان‌های کامل رخ می‌دهد. آدمی نه تنها برای مظهریت حق محتاج هدایت و تربیت است، بلکه تربیت او مستلزم ملاحظه تحول دائمی و آزادی ذاتی او می‌باشد. به‌رغم اینکه مصداق کامل خلیفه خداوند، انبیا و اولیا معرفی شده‌اند ولی از آیه جعلناکم خلائف فی الارض استنباط می‌شود که مأموریت‌های خلیفه کامل خداوند به درجات متنوع و در سطوح گوناگون به دیگران نیز نسبت داده می‌شود. پس هرکس به میزانی و تا حدودی خلافت حق را بر عهده دارد و تا همان حدود نیز در هدایت مردمان مؤثر است؛ یعنی هدایت که اصالتاً کار خدا و مأموریت رسولان اوست به‌طور فرعی یا اعتباری و به درجات مختلف توسط افراد و گروه‌هایی از مردم محقق می‌گردد» (به نقل از علم الهدی، ۱۳۸۶: ۳۶۷).

با توجه به مجموعه تعاریف به‌عمل آمده از تربیت اسلامی می‌توان این‌گونه استنباط کرد که تربیت اسلامی، شکوفاسازی و به فعلیت رساندن جمیع استعدادها در جنبه‌های گوناگون شخصیتی یعنی ابعاد جسمانی، عقلانی، اجتماعی، عاطفی و اخلاقی است. این شکوفاسازی، با

موازین و ضوابط الهی میسر است و از این رو خلاف چنین ضوابطی، شکوفاسازی محسوب نمی‌شود و بنابراین تربیت هم قلمداد نمی‌گردد؛ از این رو مجموعاً می‌توان گفت انسان تربیت شده در تمامی ابعاد پیشین هدایت یافته و تربیت شده است و این گونه نیست که فقط در یک جنبه مستقل به نام دین تربیت و هدایت شده باشد (علوی، ۱۳۸۸: ۶۳ و ۶۴).

لذا با توجه به تعدد تعاریف موجود و محکم از تربیت؛ تعریف تربیت در سلسله اسناد پشتیبان نقشه جامع علمی کشور که برگرفته از مصداق تام تربیت اسلامی و منطبق با معیارهای موردنظر در این پژوهش است را مبنای تعریف خود قرار دادیم: «جریان تعاملی زمینه‌سازی هدایت افراد جامعه به سوی رشد همه‌جانبه و متعادل و تکوین و تعالی پیوسته هویت خود بر اساس معیارهای اسلامی تا با کسب شایستگی‌های لازم جهت درک موقعیت خود و عمل برای بهبود مستمر آن، آماده تحقق مراتب حیات طیبه در همه ابعاد آن شوند» (اسناد پشتیبان نقشه جامع علمی کشور، ۱۳۸۷: ۴۳).

پیشینه تحقیق

با توجه به اهمیت نقش معلم در فرایند تدریس، پژوهش‌های زیادی درباره بررسی ویژگی‌های معلمان و استادان موفق صورت گرفته و بر اساس آن‌ها معیارهایی برای ارزیابی عملکرد معلمان در کلاس تهیه شده است تا بدین وسیله کیفیت عملکرد آنان در کلاس ارتقاء یابد. تری اورلیک^۱ با توجه به وظایف مربی، وظیفه‌های او عبارت است از نقش آموزش‌دهنده معلم، برانگیزاننده، نظم‌دهنده، رهبر، مدیر اداری، نماینده تبلیغاتی، نماینده اجتماعی، دوست، دانشمند و دانشجو نام برده است و نیز به باور «پیرل»، معلمی که در ایفای نقش خود در مقام رهبر به‌طور موفقیت‌آمیز عمل می‌کند، دارای ویژگی‌های زیر است: الف) تنوع و گوناگونی را ترغیب می‌کند؛ ب) در بحث و گفتگو پراورزی است؛ ج) برای مصالحه و توافق شرافتمندانه آماده است؛ د) تعارض‌هایی را که غیرقابل مصالحه است، تشخیص می‌دهد؛ ه) قادر است قوانین و مقررات آموزشی را، با توجه به آثار و نتایج آن‌ها، موردتوجه قرار دهد (ابراهیمی قوام، ۱۳۸۴: ۱۶).

لافت و تامسون^۲ و لوکی و واگن^۳ در پژوهش خود شور و اشتیاق برای تدریس، علاقه به

1. Terry Orlick
2. Luft & Thompson
3. Lockaby & Vaughn

تدریس، توانایی در برقراری ارتباط مؤثر، سازماندهی و تنظیم درس، مشارکت دادن دانشجو و آداب و معاشرت خوب را از ویژگی‌های مهم استاد نام برده‌اند.

نتایج تحقیقات سایبام و یونگ^۱ نشان داد که سازماندهی مطالب درسی، مدیریت کلاسی، استفاده از ایده‌های دانشجویان، تکلیف‌گرا بودن، تغییرپذیری، استفاده از روش‌های مختلف تدریس و احترام به دانشجو از مهم‌ترین ویژگی‌های مؤثر استادان است. همچنین، قربانی و همکاران مهم‌ترین ویژگی‌های یک استاد خوب را از دیدگاه دانشجویان به ترتیب تسلط استاد بر درس، شیوایی بیان، نحوه سازماندهی و تنظیم درس بیان کرده‌اند و از طرفی، از نظر آن‌ها قاطعیت و سختگیری آراستگی، ظاهر و سابقه تدریس از دیدگاه دانشجو کمترین اهمیت را دارد (ابراهیمی قوام، ۱۳۸۴: ۶۲).

ریچارد^۲ و همکاران رفتار استاد را در پنج دسته شامل محیط احساسی، مهارت استاد، انگیزه استاد، مشارکت دادن دانشجو و نمره دادن طبقه‌بندی کرده‌اند. وکیلی در مطالعه‌ای نشان داد که در حیطه مقررات آموزشی از نظر دانشجویان علوم پزشکی، در دسترس بودن استاد و از نظر استادان حضور به‌موقع استاد در کلاس، در حیطه علمی-آموزشی از نظر هردو گروه تسلط علمی-استاد، در حیطه ارزیابی و نظارت و پاسخگویی به سؤالات فراگیران و در حیطه اخلاقی-رفتاری شیوایی بیان مهم‌ترین ویژگی‌های یک مدرس خوب است (پزشکی راد، ۱۳۸۹: ۴۳ و ۴۴).

احمدوند در تحقیقی معلم موفق را فرد فکوری معرفی کرد که از شیوه‌ای پویا برای تدریس استفاده می‌کند که او را از معلمان معمولی متمایز می‌کند. احمدوند اظهار داشت که معلمان موفق از طریق تطبیق مهارت‌ها و راهکارهایشان با شرایط خاص، هدف درس و علاقه‌مندی‌ها، نیازها و توانایی‌های یادگیرندگان به طرح‌ریزی و اجرای برنامه‌های آموزشی مؤثر می‌پردازند. رشتچی و کیوانفر نیز بیان داشتند که معلمان باید دارای یک سری ویژگی‌ها باشند تا بتوانند در ایجاد یک محیط آموزشی موفق و کارا تأثیرگذار باشند. ویژگی‌های مدنظر رشتچی و کیوانفر بدین قرار است:

۱- دانش: قبل از هر چیز لازم است که معلم دانش کافی نسبت به موضوع تدریس و نسبت به جهان داشته باشند. منظور از دانش نسبت به جهان اطلاعات کلی درباره موضوعات

1. Suybam & Young

2. Richard

اجتماعی، تاریخی، جغرافیایی، فرهنگی، سیاسی، علمی و ادبی است و منظور از دانش نسبت به موضوع تدریس، داشتن مهارت و علم کافی نسبت به زبان و همچنین آگاهی از اصول عملی و نظری آموزش زبان است.

۲- شخصیت: برخی از ویژگی‌های فردی در اکثر معلمان موفق به چشم می‌خورد که در این میان رشتگی و کیوانفر به عزت‌نفس، انگیزه و پشتکار اشاره می‌کنند.

۳- تجربه: هر چند که دانش نقش مهمی در کارایی معلم زبان دارد، اما راهکارها و اصول مؤثری در تدریس وجود دارد که معلم تنها در درون کلاس می‌تواند آن‌ها را کسب کند. از طریق تجربه معلم می‌فهمد که چگونه با یادگیرندگان با پیشینه و انتظارات متفاوت برخورد کند و نیاز آن‌ها را تا حد امکان برآورده سازد (معافیان و پیش‌قدم، ۱۳۸۸: ۱۲۹).

ظهیر تقی پور، معتقد است که معلم از دو ویژگی برخوردار است: ویژگی‌های شخصی (برخورداری از سلامت جسمی و روانی، پایبندی به ارزش‌ها و اصول انسانی و اجتماعی، برخورداری از استعدادها و قوای ذهنی نسبتاً خوب)؛ و ویژگی‌های حرفه‌ای و فنی (معلومات عمومی، معلومات فنی و حرفه‌ای، مهارت در برقراری روابط و مناسبات شخصی). همچنین در پژوهش میثاقیان اردکانی، تدریس را مهم‌تر از خصوصیات شخصیت و اداره کلاس برای معلم می‌دانند (ظهیر تقی پور، ۱۳۷۳: ۸۷).

در تحقیق فاطمی، استاد مطلوب از نظر دانشجویان عبارت از شاخص آموزشی‌شان، فن بیان، تسلط علمی و مدیریت کلاس، ویژگی‌های شخصیتی، ارتباط شامل مشارکت دانشجویان و احترام به آن‌ها، سن و جنسیت، نمره، محل تحصیل، میزان تحصیلات، پست و مقام، مذهب و نگرش، نحوه پوشش استادان و پژوهشگران بودن استاد است. قربانی و همکاران ویژگی‌های یک استاد خوب را در قالب چهار حیطه شخصیت فردی، دانش پژوهشی، روش تدریس و حیطه توانایی در برقراری ارتباط بررسی کرده‌اند.

در تحقیق مظلومی و همکاران مهم‌ترین ویژگی‌های یک استاد خوب از دیدگاه دانشجویان پرستاری به ترتیب عبارت‌اند از: مؤدب بودن، صمیمی بودن، احترام گذاشتن به دانشجوی، داشتن علم و تجربه، داشتن طرح درس، داشتن اعتقادات مذهبی و حضور به‌موقع در کلاس. اثربخشی آموزشگر در فرایند یادگیری نسبت به سایر عوامل مؤثر از جمله شرایط فیزیکی و محیطی و آمادگی فراگیران و...بیشترین تأثیر را دارد. با وجود این، در حقایق اثبات‌شده به‌اندازه کافی به اثربخشی این بعد توجه چندانی نمی‌شود.

ویژگی‌های یک معلم خوب از دیدگاه اندیشمندان اسلامی

شهید ثانی در کتاب «منیه المرید» می‌نویسد: باید معلم با آمادگی کامل و زمینه‌هایی که نمایانگر وقار و هیبت اوست و با لباس و بدنی نظیف و پاکیزه وارد جلسه شود و جامه خویش را از پارچه سفید تهیه کند زیرا جامه سفید بهترین و نیکوترین و زیباترین تن‌پوش انسان است و در ادامه ضمن اینکه لباس را مایه حفظ وقار و متانت می‌داند می‌گوید: معلم باید به هنگام ورود به جلسه درس خود را خوشبو ساخته و موی صورت خود را شانه زده و خویشتن را از هرگونه آثار زنده و اشمئزاز آور بپیراید (به نقل از حسنی، ۱۳۶۲: ۳۴).

مرحوم شهید ثانی در کتاب فوق که در آداب معلم و دانشجو نوشته شده است؛ حدود سی صفت تنها برای معلم ذکر کرده است که ما به برخی از آن‌ها اشاره می‌کنیم: الف) داشتن صلاحیت اخلاقی و شایستگی در امور تعلیم و تربیت؛ ب) قدردان علم و دانش بوده و برای حفظ و حیثیت آن کوشا باشد؛ ج) علم خویش را به زیور عمل و پاکسی و تقوا بیاراید و عالم بی‌عمل نباشد؛ د) دارای اخلاق نیکو بوده و فروتن و متواضع و بردبار باشد؛ ه) از یاد دادن و تعلیم به دیگران بخل نورد؛ و) زکات علم، آموزش آن به دیگران است در این راه تلاش و کوشش کند؛ ز) آنچه می‌گوید و یاد می‌دهد سعی کند خود به آن عمل کند و اگر عذری در ترک عمل به گفته‌اش دارد، برای دانش‌پژوهان توضیح دهد و گرنه اثر سوئی در اخلاق و رفتار آنان می‌گذارد؛ ح) در بین حقایق با شهامت باشد و از نفاق و ترس بیجا بپرهیزد (حسنی، ۱۳۶۲: ۳۴). این‌سینا نیز در امر آموزش و پرورش و تعلیم و تربیت کودک از پدر می‌خواهد که در انتخاب آموزگار بسیار دقت کند و بداند فرزندش را به دست چه کسی می‌سپارد. بوعلی سینا پس از بیان ضرورت آموزش و تعلیم به موقع کودک در ارتباط با ویژگی‌های معلم می‌گوید: باید در انتخاب آموزگار و مربی کودک دقیق شد که خردمند و دیندار باشد و راه تهذیب اخلاق و پرورش و تربیت بچه را بشناسد و با وقار و سنگین و با مروت و پاکدامن و نظیف باشد و راه معاشرت را بداند.

این‌سینا در بیان فوق به هشت ویژگی مهم معلم اشاره می‌کند و می‌گوید: کسی که عهده‌دار تربیت کودکان می‌شود باید حداقل این خصوصیات را دارا باشد: الف) خردمند باشد؛ ب) دیندار باشد؛ ج) آشنا با تربیت کودک باشد؛ د) با وقار و سنگین باشد؛ ه) با مروت باشد؛ و) نظیف باشد؛ ز) راه معاشرت را بداند.

مجموعه ویژگی‌های فوق نشان می‌دهد که این‌سینا برای معلم جایگاه مهمی در سیستم

آموزش و پرورش قائل است و معتقد است که معلم، الگوی رفتاری کودکان است و آنان از رفتار او نسخه برداری و در زندگی خود عمل می کنند (حسنی، ۱۳۶۲: ۳۴).

شهید مطهری در کتاب حماسه حسینی با بیان حدیث ذیل یکی از ویژگی های مهم مربی را خودساخته بودن می داند و این چنین بیان می کند: علی (ع) می فرماید: «مَنْ نَصَبَ نَفْسَهُ لِلنَّاسِ أَمَامًا فَلَيْلَهُ أَنْ يَبْدَأَ بِتَعْلِيمِ نَفْسِهِ قَبْلَ تَعْلِيمِ غَيْرِهِ ... وَ مُعَلِّمٌ نَفْسِهِ وَ مُؤَدِّبٌهَا أَحَقُّ بِالْإِجْلَالِ مِنَ مُعَلِّمِ النَّاسِ وَ مُؤَدِّبِهِمْ» (نهج البلاغه، حکمت ۷۰). یعنی آن کسی که خود را پیشوای مردم معرفی می کند، معلم و مربی مردم معرفی می کند، واعظ و خطیب مردم معرفی می کند، هادی و راهنمای مردم معرفی می کند، اول باید از خودش شروع کند، اول خودش را تعلیم بدهد، بدانند که یک جاهل در اندرون خودش هست، اول به آن جاهلی که در درون خودش به نام نفس اماره هست تلقین کند و یاد بدهد؛ یک موجود تربیت نشده ای در درون خودش هست، اول خودش را تربیت و تأدیپ کند، اول نفس خودش را موعظه کند، ملامت کند، از نفس خودش حساب بکشد؛ همین که خودش را اصلاح و تهذیب کرد و صالح شد، آن وقت می تواند مدعی شود که من می توانم راهنما و هادی مردم باشم، واعظ مردم باشم، معلم مردم باشم، مؤدب و مربی مردم باشم، مصلح اجتماع باشم. فرمود: آن کسی که خودش را تعلیم و تربیت می کند، بیشتر شایسته احترام است تا آن کسی که مردم را تعلیم و تربیت می کند، چون آن مشکل تر و مهم تر است (مطهری، ۱۳۸۳: ۲۳۴).

امام خامنه ای در بیانات خودشان در دیدار اعضای بسیجی هیئت علمی دانشگاه ها، این چنین می فرماید: «استاد خیلی نقش دارد. نقش استاد در محیط های آموزشی نقش بسیار برجسته و مهمی است. استاد فقط آموزنده دانش نیست؛ بلکه منش استاد و روش استاد می تواند مربی باشد؛ استاد، تربیت کننده است. تأثیر استاد روی شاگرد، علی الظاهر از تأثیر بقیه عوامل مؤثر در پیشرفت علمی و معنوی و مادی متعلم بیشتر است؛ از بعضی که خیلی بیشتر است. گاهی استاد می تواند یک کلاس را، یک مجموعه دانشجویی یا دانش آموز را با یک جمله بجا تبدیل کند به انسان های متدین. لازم هم نیست حتماً رشته علوم دینی یا معارف را تدریس کند؛ نه شما گاهی یکجا در درس فیزیک، یا در درس ریاضی، یا در هر درس دیگری - علوم انسانی و غیر انسانی - می توانید یک کلمه بر زبانتان جاری کنید، یا یک استفاده خوب از یک آیه قرآن بکنید، یا یک انگشت اشاره به قدرت پروردگار و صنع الهی بکنید که در دل این جوان می ماند و او را تبدیل می کند به یک انسان مؤمن. استاد این جوری است» (امام خامنه ای، ۱۳۸۹ / ۰۴ / ۰۲).

تحلیل ویژگی‌های موردقبول در این پژوهش

۱- وضعیت ظاهری (ترکیب ظاهری، سلامت جسمانی، توازن جسمی، چهره): در تحقیقی فاطمی استاد مطلوب از نظر دانشجویان عبارت از شاخص شخصیتی: مذهب و نگرش، نحوه پوشش استادان است؛ از ویژگی‌های یک معلم خوب در تفکر ابن‌سینا وضع ظاهری مربی در ارزیابی کودکان از اوست و می‌گوید: درواقع معلمی که سروصورت و لباسش مرتب، تمیز و شیک است در نظر کودکان فردی بزرگ و قابل احترام است؛ قربانی و همکاران مهم‌ترین ویژگی‌های یک استاد خوب را از دیدگاه دانشجویان آراستگی و ظاهر مناسب اعلان نموده‌اند.

۲- بیان (شیوا و رسا بودن بیان، جذابیت کلام، توان ادا کلمات و حروف): قربانی و همکاران از مهم‌ترین ویژگی‌های یک استاد خوب را از دیدگاه دانشجویان به ترتیب تسلط استاد بر درس و شیوایی بیان برمی‌شمرد؛ و در تفکر ابن‌سینا نیز آمده است: بیان سخنان حکیمانه، معلم را در نزد دانش‌آموزان بزرگ و قابل اعتماد می‌سازد؛ و البته در تحقیقی فاطمی استاد مطلوب از نظر دانشجویان عبارت از شاخص آموزشی‌شان که از این بین فن بیان از موارد اصلی می‌باشد؛ و کیلی در مطالعه‌ای نشان داد که در حیطه مقررات آموزشی از نظر دانشجویان علوم پزشکی در حیطه اخلاقی-رفتاری شیوایی بیان مهم‌ترین ویژگی‌های یک مدرس خوب است.

۳- توان فکری (علاقه به مطالعه و یادگیری، حرف و ایده داشتن، قدرت تجزیه و تحلیل و تفکر خلاق): جوهانسون و هورن^۱ در مورد توان فکری استاد این چنین می‌نویسد: استاد خوب می‌بایست در جهت رشد دانشجویان تلاش کند، دلسوز دانشجویان باشد و درباره اعمال و فعالیت‌های خود به صورت سیستماتیک تفکر کند؛ و همچنین در سند دانشگاه اسلامی از ویژگی‌های اساتید را توان دانش‌آموختگانی متخصص، متعهد، خلاق و کارآفرین، تولیدکننده محتوا (سند دانشگاه اسلامی، ۱۳۹۲: ۶).

۴- **توان مدیریتی (مدیر بودن، جذبه داشتن):** تری اورلیک^۱ با توجه به وظایف مربی، وظیفه‌های او را چنین بیان می‌کند: نقش آموزش‌دهنده معلم، برانگیزاننده، نظم‌دهنده، رهبر و مدیر اداری؛ در تحقیقی فاطمی استاد مطلوب از نظر دانشجویان را شاخص آموزشی‌شان (فن بیان، تسلط علمی و مدیریت کلاس) بر شمرده است؛ در مطالعه‌ای روبرت و دیر^۲ مهم‌ترین خصوصیات مؤثر یک استاد چنین بیان شده است: تسلط علمی بر درس، مدیریت مؤثر، ایجاد انگیزه و استفاده از روش‌های مختلف تدریس؛ و هم‌چنین یونگ در نتایج تحقیقات نشان داد که سازماندهی مطالب درسی، مدیریت کلاسی از ویژگی‌های استاد موفق است.

۵- **توان ارتباطی (رابطه برقرار کردن، اشتیاق به وجود آوردن، رفیق شدن):** از ویژگی‌های یک معلم خوب در تفکر ابن‌سینا ارتباط برقرار کردن معلم با روحیه لطیف و ظریف کودک بیان شده است؛ مطابق تحقیق لارسون^۳ دانش‌آموزان معلمانی را مؤثر دانستند که خصوصیات هم‌چون نشان دادن شور و اشتیاق برای تدریس، کمک به یادگیری دانش‌آموزان، تشویق کردن و توانایی در برقراری ارتباط مؤثر داشته باشند؛ در تحقیقی فاطمی استاد مطلوب از نظر دانشجویان عبارت است از: ویژگی‌های شخصیتی ارتباط شامل مشارکت دانشجویان و احترام به آن‌ها است؛ قربانی و همکاران ویژگی‌های یک استاد خوب را در قالب چهار حیطة شخصیت فردی، دانش‌پژوهشی، روش تدریس و حیطة توانایی در برقراری ارتباط بررسی کرده‌اند؛ لوکبی و واگن^۴ در پژوهش خود شور و اشتیاق برای تدریس، علاقه به تدریس، توانایی در برقراری ارتباط مؤثر، سازماندهی و تنظیم درس، مشارکت دادن دانشجو و آداب و معاشرت خوب را از ویژگی‌های مهم استاد نام برده‌اند.

۶- **انگیزه و علاقه (علاقه‌مندی به کار تعلیم و تربیت، تعلیم و تربیت را عبادت دانستن):** به‌طور کلی از نگاه اسکودا^۵ ویژگی‌هایی چون دریافت بازخورد، ارزیابی مناسب، ایجاد فرصت یادگیری، داشتن رابطه تعاملی، ایجاد انگیزه برای یادگیری و غیره از ویژگی‌های

1. Terry Orlick
2. Robert & Dyer
3. Larson
4. Lockaby & Vaughn
5. Skoda

استادان خوب است؛ در مطالعه‌ای «روبرت و دیر»^۱ مهم‌ترین خصوصیات مؤثر یک استاد چنین بیان شده است: صادق و درستکار بودن، تسلط علمی بر درس، مدیریت مؤثر، ایجاد انگیزه و استفاده از روش‌های مختلف تدریس؛ ریچارد و همکاران رفتار استاد را در پنج دسته شامل محیط احساسی، مهارت استاد، انگیزه استاد، مشارکت دادن دانشجو و نمره دادن طبقه‌بندی کرده‌اند؛ لوکبی و واگن در پژوهش خود شور و اشتیاق برای تدریس، علاقه به تدریس، توانایی در برقراری ارتباط مؤثر و غیره را از ویژگی‌های مهم استاد نام برده‌اند؛ از نظر دانش‌آموزان بندر ماهشهر، یک معلم خوب از دو ویژگی آموزشی - انگیزشی و اخلاقی - انسانی برخوردار است (سواری و همکاران، ۱۳۸۱: ۸۳).

۷- اعتقادات (مؤمن، دارای بصیرت دینی، مطیع ولایت مطلقه فقیه، شناخت احکام مبتلا به تکلیف‌گرا، حافظ حدود الهی): در تحقیق مظلومی و همکاران مهم‌ترین ویژگی‌های یک استاد خوب از دیدگاه دانشجویان پرستاری به ترتیب عبارت‌اند از: مؤدب بودن، صمیمی بودن، احترام گذاشتن به دانشجو، داشتن علم و تجربه، داشتن طرح درس، داشتن اعتقادات مذهبی و حضور به‌موقع در کلاس؛ نتایج تحقیقات یونگ^۲ و همکاران نشان داد که سازماندهی مطالب درسی، مدیریت کلاسی، استفاده از ایده‌های دانشجویان، تکلیف‌گرا بودن و غیره از مهم‌ترین ویژگی‌های مؤثر استادان است؛ در چشم‌انداز آموزشی دانشگاه اسلامی طبق سند چشم‌انداز افق ۱۴۰۴ ویژگی‌های اساتید و مربیان را این‌گونه برشمرده است: برخوردار از اساتید عالم، متدین، انقلابی، محقق و مولد علم نافع، کارآمد و منطبق با آموزه‌های دینی و وحیانی، عدالت‌خواه و آزاداندیش، تربیت‌یافته در مکتب اسلام و... (سند دانشگاه اسلامی، ۱۳۹۲: ۶)؛ از ویژگی‌های یک معلم خوب در تفکر ابن‌سینا علی‌رغم اینکه بر دانایی معلم تأکید می‌گردد، باین‌وجود آن را شرط کافی برای نشستن بر کرسی معلمی نمی‌داند بلکه آنچه که معلم را الگو و سرمشق رفتاری دانش‌آموزان قرار می‌دهد، ادب، اخلاق و تقوای اوست؛ بنابراین منظور از دینداری و دارا بودن این خصوصیات عالی، رفتاری است که لازم است شخصیت و منش معلم به آن‌ها آراسته گردد.

۸- اخلاقی و رفتاری (الگو در صفات و فضایل اخلاقی، مبرا از آلودگی‌ها و رذایل

1. Robert and late
2. Young

نفسانی، منضبط و قانون‌گرا، متعهد به حقوق دیگران، قدرت تأثیرگذاری مثبت):
گوندی^۱ ویژگی یک مربی موفق و کارآمد را گوش دادن، رهبری کردن، معلم بودن، هدایت کردن، مشاور بودن و الگو بودن می‌داند؛ ابن‌سینا معلم را الگو و سرمشق رفتاری دانش‌آموزان قرار می‌دهد.

۹- حوزه علوم تربیت انسانی (شناخت اهداف، اصول، الزامات و روش‌های تربیت):
در چشم‌انداز آموزشی دانشگاه اسلامی طبق سند چشم‌انداز افق ۱۴۰۴ ویژگی‌های اساتید و مربیان را این‌گونه برشمرده است: «برخوردار از اساتید تربیت‌یافته در مکتب اسلام و انقلاب، مسئولیت‌پذیر در عرصه‌های سیاسی، اجتماعی و اقتصادی با توان دانش‌آموختگانی متخصص، متعهد، خلاق و کارآفرین، تولیدکننده محتوای منطبق بر دین، عدالت محور، معتقد به نورانیت و قدسیت علم و تکریم عالم و متعلم» (سند دانشگاه اسلامی، ۱۳۹۲: ۶). بوعلی سینا نیز در امر آموزش و پرورش و تعلیم و تربیت کودک از پدر می‌خواهد که در انتخاب آموزگار بسیار دقت کند و بداند فرزندش را به دست چه کسی می‌سپارد؛ لذا می‌گوید معلم می‌بایست آشنا با تربیت کودک باشد. بدون شناخت ویژگی‌های رشد و نیازها و خواسته‌های کودک در مراحل مختلف سنی و بدون آشنایی با چگونگی شکل‌گیری مفاهیم در ذهن کودک و دیگر ابعاد شخصیتی او امکان تعلیم و تربیت وجود نخواهد داشت. معلم باید کودک را بشناسد و راه‌های تأمین نیازهای عاطفی، اجتماعی و عقلی او را بفهمد.

۱۰- حوزه برنامه‌ریزی آموزشی و درسی (آشنایی با اصول و مراحل برنامه‌ریزی آموزشی و درسی): احمدوند در تحقیقی معلم موفق را فرد فکوری معرفی کرد که از شیوه‌ای پویا برای تدریس استفاده می‌کند که او را از معلمان معمولی متمایز می‌کند. احمدوند اظهار داشت که معلمان موفق از طریق تطبیق مهارت‌ها و راهکارهایشان با شرایط خاص، هدف درس و علاقه‌مندی‌ها، نیازها و توانایی‌های یادگیرندگان به طرح‌ریزی و اجرای برنامه‌های آموزشی مؤثر می‌پردازند.

۱۱- حوزه روش‌ها و فنون تدریس (آشنایی با الگوها، روش‌ها و فنون مختلف

تدریس): از نظر پیوک^۱؛ وودروف^۲؛ وان‌های^۳؛ پر و تیمپرلی^۴ به‌طور کلی یک استاد و آموزشگر خوب برای موفقیت در کار خود باید دانشجویان را بشناسد، ... از موضوعات مختلف مورد نیاز دانشجویان و نحوه تدریس آن‌ها آگاه باشد و از نظر جوهانسون و هورن^۵، ویژگی‌های یک استاد خوب دربرگیرنده همه مسائل مربوط به روابط حرفه‌ای استادان با دانشجویان است. مسائل مربوط به تدریس، پژوهش، روابط فردی و ویژگی‌های شخصی و غیره استاد خوب را از استادان دیگر متمایز می‌کند (ابراهیمی قوام، ۱۳۸۴: ۱۶).

با توجه به اهمیت نقش معلم در فرایند تدریس، پژوهش‌های زیادی درباره بررسی ویژگی‌های معلمان و استادان موفق صورت گرفته و بر اساس آن‌ها معیارهایی برای ارزیابی عملکرد معلمان در کلاس تهیه شده است تا بدین‌وسیله کیفیت عملکرد آنان در کلاس ارتقاء یابد. احمدوند در تحقیقی معلم موفق را فرد فکوری معرفی کرد که از شیوه‌ای پویا برای تدریس استفاده می‌کند که او را از معلمان معمولی متمایز می‌کند. احمدوند اظهار داشت که معلمان موفق از طریق تطبیق مهارت‌ها و راهکارهایشان با شرایط خاص، هدف درس و علاقه‌مندی‌ها، نیازها و توانایی‌های یادگیرندگان به طرح‌ریزی و اجرای برنامه‌های آموزشی مؤثر می‌پردازند.

۱۲- دانش تخصصی (تحصیلات متناسب با تخصص، طی دوره‌های تخصصی، اطلاعات تخصصی، به‌روز بودن در حوزه تخصصی): در چشم‌انداز آموزشی دانشگاه اسلامی طبق سند چشم‌انداز افق ۱۴۰۴ ویژگی‌های اساتید و مربیان را این‌گونه برشمرده است: برخوردار از اساتید عالم ... با توان دانش‌آموختگانی متخصص، متعهد، خلاق و کارآفرین، تولیدکننده محتوای منطبق بر دین، عدالت محور، معتقد به نورانیت و قدسیت علم و تکریم عالم و متعلم (سند دانشگاه اسلامی، ۱۳۹۲: ۶).

ویژگی‌های اساتید و مربیان بر اساس اهداف کلی نظام تربیت و آموزش سپاه

1. Peacock
2. Woodruff
3. Wanhai
4. Parr Timperly
5. Johanson & Horne

ویژگی‌های اساتید و مربیان بر اساس اهداف کلی نظام تربیت و آموزش در بخش کلیات شیوه‌نامه مربیان سپاه که از مبانی و مستندات شیوه‌نامه محسوب می‌شود:

۱- از لحاظ اعتقادی (مؤمن، دارای بصیرت دینی، مطیع ولایت مطلقه فقیه، تکلیف‌گرا و حافظ حدود الهی).

۲- از لحاظ روحیه جهادی و عاشورایی (سخت‌کوش، برخوردار از روحیه تکلیف محوری، ایثار و شهادت‌طلبی، ظلم‌ستیزی، دفاع از حق، شجاع و خطرپذیر).

۳- از لحاظ دفاعی (سخت و نرم) و امنیتی (برخوردار از مهارت‌های دفاعی سخت و نرم و امنیتی برای ایفای نقش در اجرای مأموریت‌های محوله).

۴- از لحاظ اخلاقی و رفتاری (الگو در صفات و فضایل اخلاقی و میرا از آلودگی‌ها و رذایل نفسانی، منضبط و قانون‌گرا، متعهد به حقوق دیگران و دارای قدرت تأثیرگذاری مثبت بر دیگران).

۵- از لحاظ روحی، روانی و فکری (اهل فکر و اندیشه، دارای روحیه تحولی و نو‌شوندگی، خلاق، با ثبات در رفتار، منطقی دارای روحیه نشاط، امید و مثبت‌نگری واقع‌بینانه، نقاد و نقدپذیر).

۶- از لحاظ علمی و تخصصی (کارآمد، آگاه به دانش‌های نوین در حوزه‌های دفاعی، توانمند در مقابله با تهدیدات و دارای تخصص و مهارت لازم در تحقق رسالت سپاه).

۷- از لحاظ جسمی (ورزیده و چالاک، قوی و سالم، دارای استقامت و قدرت بدنی و آمادگی دفاعی متناسب با مأموریت‌های مربوطه).

ویژگی‌ها و شایستگی‌های مربیان طبق آخرین سند ابلاغی شماره ۶۹۳ تاریخ چهارم خردادماه سال ۱۳۹۴ فرماندهی کل سپاه در چهار بعد قابلیت‌ها و استعداد‌های ذاتی (۱۰ مؤلفه)، شایستگی‌های ارزشی (شش مؤلفه)، شایستگی‌های حرفه‌ای (۱۰ مؤلفه)، شایستگی‌های تخصصی (پنج مؤلفه) و در ۳۱ مؤلفه ابلاغ شده است.

الف) شایستگی‌های ذاتی: ۱- وضعیت ظاهری (ترکیب ظاهری، سلامت جسمانی، توازن جسمی، چهره)؛ ۲- بیان (شیوا و رسا بودن بیان، جذابیت کلام، توان ادا کلمات و حروف)؛ ۳- نوع گویش (مطابق عرف منطقه، گویش دل‌نشین، ایراد وارد نبودن در گویش)؛ ۴- وضعیت

هوشی (ضرب هوشی ۱۱۰)؛ ۵- وضعیت روحی، روانی (دارا بودن توانایی‌های ذهنی و نداشتن آسیب‌های روان‌شناختی)؛ ۶- توان فکری (علاقه به مطالعه و یادگیری، حرف و ایده داشتن، قدرت تجزیه و تحلیل و تفکر خلاق)؛ ۷- توان تفهیم (گزیده گویی، انتقال موضوع)؛ ۸- توان مدیریتی (مدیر بودن، جذب داشتن)؛ ۹- توان ارتباطی (رابطه برقرار کردن، اشتیاق به وجود آوردن، رفیق شدن)؛ ۱۰- انگیزه و علاقه (علاقه‌مندی به کار تعلیم و تربیت، تعلیم و تربیت را عبادت دانستن).

ب) شایستگی‌های ارزشی: ۱- اعتقادی (مؤمن، دارای بصیرت دینی، مطیع ولایت مطلقه فقیه، شناخت احکام مبتلابه، تکلیف گرا، حافظ حدود الهی)؛ ۲- روحیه جهادی (سخت‌کوش، برخوردار از روحیه تکلیف محوری، ایثار و شهادت‌طلبی، ظلم‌ستیزی، مدافع حق، شجاع و خطرپذیر)؛ ۳- اخلاقی و رفتاری (الگو در صفات و فضایل اخلاقی، مبرا از آلودگی‌ها و رذایل نفسانی، منضبط و قانون‌گرا، متعهد به حقوق دیگران، قدرت تأثیرگذاری مثبت)؛ ۴- روحی، روانی (دارای روحیه تحولی و نو شوندگی، باثبات در رفتار، منطقی، نقاد و نقدپذیر، دارای روحیه نشاط، امید افزایی، مثبت‌نگری واقع‌بینانه)؛ ۵- جوهره پاسداری (مدافع ارزش‌ها، مقاوم در آسیب‌ها، بی تفاوت بودن در چالش‌ها)؛ ۶- روحیه قرآنی (روخوانی روان‌خوانی و صحیح‌خوانی، شناخت و تسلط بر استفاده کاربردی بر آیات مرتبط با رشته تخصصی و تعلیم و تربیت).

ج) شایستگی‌های حرفه‌ای: ۱- حوزه علوم تربیت انسانی (شناخت اهداف، اصول، الزامات و روش‌های تربیت)؛ ۲- حوزه علم روانشناسی (آشنایی با روش‌های تربیتی، مخاطب‌شناسی، مهارت‌های ارتباطی)؛ ۳- حوزه برنامه‌ریزی آموزشی و درسی (آشنایی با اصول و مراحل برنامه‌ریزی آموزشی و درسی)؛ ۴- حوزه طرح درس نویسی (آشنایی با اصول و فرایندها و تدوین محتوا)؛ ۵- حوزه تجهیزات آموزشی (آشنایی با وسایل، تجهیزات و فناوری‌های نوین آموزشی)؛ ۶- حوزه روش‌ها و فنون تدریس (آشنایی با الگوها، روش‌ها و فنون مختلف تدریس)؛ ۷- حوزه ارزشیابی تربیتی، آموزشی (آشنایی با اهداف، اصول و مراحل ارزشیابی تربیتی، آموزشی)؛ ۸- حوزه کشف و پرورش استعداد (آشنایی با شیوه‌های شناسایی، حفظ و پرورش استعدادها)؛ ۹- حوزه مطالعه، تحقیق و پژوهش (آشنایی با اصول و روش‌های مطالعه، اصول، مراحل و شیوه پژوهش)؛ ۱۰- حوزه کتابت جزوه، مقاله و کتاب (آشنایی با اصول، فرایندها و شیوه تدوین و کتابت).

د) شایستگی‌های تخصصی: ۱- دانش تخصصی (تحصیلات متناسب با تخصص، طی دوره‌های تخصصی، اطلاعات تخصصی، به‌روز بودن در حوزه تخصصی)؛ ۲- مهارت تخصصی (سوابق تدریس، سوابق کاری در حوزه مرتبط با تخصص، تسلط بر نرم‌افزار و سخت‌افزارهای تخصصی)؛ ۳- توان تخصصی (توان روحی و روانی متناسب با تخصص، ورزیدگی، چالاکي و قدرت بدنی متناسب با تخصص)؛ ۴- طراحی تخصصی (آشنایی با طراحی دوره‌ها، پیاده‌سازی و اجرای اردوها و تمرینات در حوزه تخصصی)؛ ۵- تفکر تخصصی (پیشنهاد و ارائه راهکار اصلاح فرایند طراحی و اجرا در حوزه تخصصی).

ویژگی‌های موردقبول در این پژوهش

با توجه به کلیه موارد فوق و گویه‌های مختلفی که بیان شد، نشان از آن دارد که مصادیق آن منطبق با پژوهش‌های متعدد قدما و پژوهش‌گران جدید و قدیم می‌باشد و همچنین شیوه‌نامه شایستگی‌ها و قابلیت‌های مربیان نیز طبق سند دانشگاه اسلامی می‌باشد که منطبق با سند چشم‌انداز افق ۱۴۰۴ هست؛ لذا تعریف این پژوهش از مربی موفق و ویژگی‌های آن همان قابلیت‌ها و استعدادها ۳۱ گانه شیوه‌نامه ابلاغی سپاه می‌باشد که در ذیل بدان اشاره شده است. **مربی موفق:** ویژگی‌ها و شایستگی‌های مربیان طبق آخرین سند ابلاغی سپاه؛ در این شیوه‌نامه شایستگی‌ها و قابلیت‌های مربیان در چهار بعد قابلیت‌ها و استعدادها ذاتی (۱۰ مؤلفه)، شایستگی‌های ارزشی (شش مؤلفه)، شایستگی‌های حرفه‌ای (۱۰ مؤلفه)، شایستگی‌های تخصصی (پنج مؤلفه) و در ۳۱ مؤلفه ابلاغ شده است.

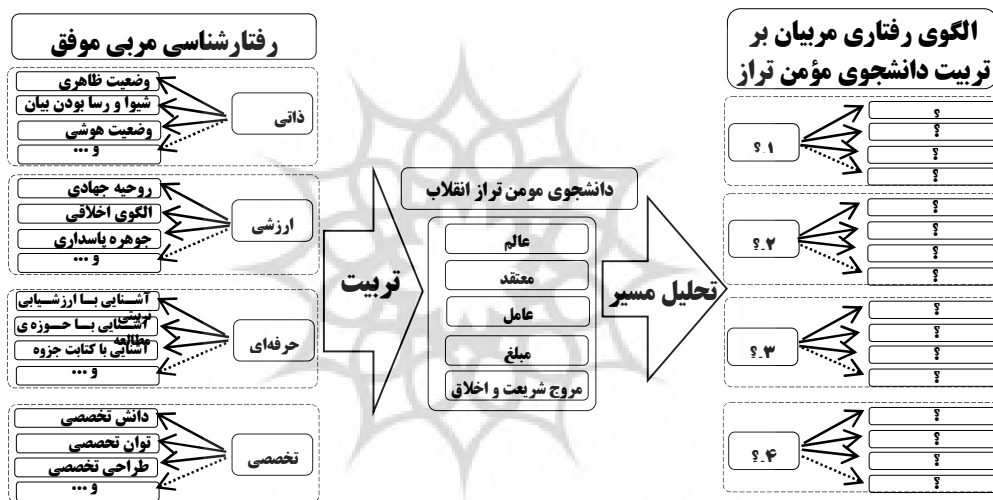
۱- **شایستگی‌های ذاتی** (وضعیت ظاهری، بیان، نوع گویش، وضعیت هوشی، وضعیت روحی، روانی، توان فکری، توان تفهیم، توان مدیریتی، توان ارتباطی، انگیزه و علاقه).

۲- **شایستگی‌های ارزشی** (اعتقادی، روحیه جهادی، اخلاقی و رفتاری، روحی، روانی، جوهره پاسداری، روحیه قرآنی).

۳- **شایستگی‌های حرفه‌ای** (حوزه‌های علوم تربیت انسانی، علم روانشناسی، برنامه‌ریزی آموزشی و درسی، طرح درس نویسی، تجهیزات آموزشی، روش‌ها و فنون تدریس، ارزشیابی تربیتی، آموزشی، کشف و پرورش استعداد، مطالعه، تحقیق و پژوهش، حوزه کتابت جزوه، مقاله و کتاب).

۴- **شایستگی‌های تخصصی** (دانش تخصصی، مهارت تخصصی، توان تخصصی، طراحی تخصصی، تفکر تخصصی). (سند ابلاغی شماره ۶۹۳ تاریخ چهارم خردادماه سال ۱۳۹۴ فرماندهی کل سپاه).
 با توجه سند دانشگاه اسلامی در امر تربیت دانشجویان (نخبگانی عالم، معتقد، متشعر و متخلق و مهذب)؛ و آخرین ابلاغ به دانشگاه در امر تربیت دانشجویان (مؤمن، ولایی، مجاهد، انقلابی، مردمی و بصیر) و هم‌پوشانی سند دانشگاه اسلامی با ابلاغ اساتید، ملاک‌های ابلاغیه ۲۹ آبان ماه سال ۱۳۹۰ را مدنظر قرار می‌دهیم.

مدل مفهومی

شکل شماره (۱): مدل مفهومی تحقیق

روش تحلیل داده‌ها

جهت تجزیه و تحلیل یافته‌های پژوهش نیز از آمار توصیفی (شامل شاخص‌های گرایش به مرکز مثل میانگین و شاخص‌های پراکندگی مثل انحراف معیار) و آمار استنباطی (تحلیل رگرسیون جهت بررسی سؤال اصلی و همبستگی پیرسون برای بررسی سؤال‌های فرعی) کمک گرفته شده است. با استفاده از فن‌های رایانه‌ای نسبت به ورودی صحیح اطلاعات به برنامه اطمینان حاصل شد.

جامعه آماری و نمونه مورد مطالعه

کلیه اساتید و فرماندهان و مدیران و مسئولین تربیتی یکی از مراکز آموزش عالی نیروهای مسلح و دانشجویان که تعداد آنان ۱۹۷۶ نفر می‌باشد. در نمونه آماری از کل مجموع ۳۱۹ نفر، از تعداد ۲۸۹ نفر دانشجوی (تعداد دانش‌آموختگان ۱۳۳ نفر و تعداد افسر محصلین ۱۵۶ نفر) و تعداد ۳۰ نفر استاد می‌باشد.

یافته‌های پژوهش

سؤال اصلی پژوهش: میزان اثرگذاری و اولویت شاخص‌های رفتاری اساتید بر ویژگی‌ها و شاخص‌های تربیتی دانشجوی مؤمن تراز انقلاب اسلامی در دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع) چقدر می‌باشد و الگوی مناسب در این راستا چیست؟

جدول (۱) شاخص‌های مربوط به متغیر شایستگی‌های ذاتی مربیان برای تربیت دانشجوی

مؤمن

شاخص	مقدار	شاخص	مقدار	شاخص	مقدار
میانگین	۴,۱۷۳۰	انحراف معیار	۰,۷۶۸	حداکثر	۵
میانه	۴,۴۰۰	دامنه تغییر	۳,۴۰	تعداد	۳۱۹
نما	۵,۰۰	حداقل	۱,۶۰		

جدول (۲) آزمون تی استیودنت متغیر رابطه شایستگی‌های ذاتی مربیان برای تربیت دانشجوی

مؤمن

متغیر	تعداد	میانگین	مقدار t	معناداری
شایستگی‌های ذاتی مربیان برای تربیت دانشجوی مؤمن	۳۱۹	۴,۱۷۳	۲۷,۲۷۶	۰/۰۰۰

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد، t مشاهده شده ($t=۲۷,۲۷۶$) در سطح آلفای ۵ درصد ($\alpha=۰/۰۵$) معنادار است به عبارتی بین میانگین مشاهده شده (۴,۱۷۳) مشاهده و مورد انتظار (۳) تفاوت معناداری مشاهده می‌شود به طوری که میانگین مشاهده شده از مورد انتظار بالاتر است در نتیجه می‌توان گفت که از نظر پاسخ‌گویان، شایستگی‌های ذاتی مربیان برای تربیت دانشجوی مؤمن در سطح مطلوب و خوبی قرار دارد.

جدول (۳) میزان تأثیر شایستگی‌های ذاتی مربیان برای تربیت دانشجوی مؤمن

معناداری	t استیودنت	انحراف معیار	میانگین	نوع رفتار مربی	شایستگی‌های ذاتی مربیان
.000	21.049	1.021	4.13	وضعیت ظاهری	
.000	19.078	1.054	4.13	شیوا و رسا بودن بیان	
.000	19.187	1.048	4.12	نوع گویش دل‌نشین	
.000	18.313	1.088	4.19	وضعیت هوشی	
.000	19.671	1.084	4.16	وضعیت روحی، روانی	
.000	18.591	1.114	4.24	قدرت تجزیه و تحلیل و تفکر خلاق	
.000	22.157	1.001	4.21	توان تفهیم (انتقال موضوع)	
.000	21.032	1.030	4.18	مدیر بودن، جذب داشته‌ها	
.000	19.495	1.080	4.17	رابطه برقرار کردن، رفیق شدن	
.000	18.319	1.143	4.13	انگیزه و علاقه	

جدول (۴) شاخص‌های مربوط به متغیر شایستگی‌های ارزشی مربیان برای تربیت دانشجوی مؤمن

مقدار	شاخص	مقدار	شاخص	مقدار	شاخص
۵	حداکثر	۰,۸۰۱	انحراف معیار	۴,۲۳۷۲	میانگین
۳۱۹	تعداد	۳,۶۷	دامنه تغییر	۴,۵۰۰	میان
		۱,۳۳	حداقل	۵,۰۰	نما

جدول (۵) آزمون تی استیودنت متغیر رابطه شایستگی‌های ارزشی مربیان برای تربیت دانشجوی مؤمن

معناداری	مقدار t	میانگین	تعداد	متغیر
.۰/۰۰۰	۲۷,۵۸۹	۴,۲۳۷۲	۳۱۹	شایستگی‌های ارزشی مربیان برای تربیت دانشجوی مؤمن

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد، t مشاهده شده ($t=27,589$) در سطح آلفای ۵ درصد ($\alpha=0/05$) معنادار است به عبارتی بین میانگین مشاهده شده (۴,۲۳۷۲) مشاهده و مورد انتظار (۳) تفاوت معناداری مشاهده می‌شود به طوری که میانگین مشاهده شده از مورد انتظار بالاتر است در نتیجه می‌توان گفت که از نظر پاسخ‌گویان، شایستگی‌های ارزشی مربیان برای تربیت دانشجوی مؤمن در سطح مطلوب و خوبی قرار دارد.

جدول (۶) میزان تأثیر شایستگی‌های ارزشی مربیان برای تربیت دانشجوی مؤمن

معناداری	t استیودنت	انحراف معیار	میانگین	نوع رفتار مربی	شایستگی‌های ارزشی مربیان
.000	23.393	1.000	4.31	اعتقاد (مؤمن، دارای بصیرت دینی، تکلیف‌گرا)	
.000	23.744	.993	4.32	روحیه جهادی (سخت‌کوش، ایثار، خطرپذیر)	
.000	21.809	1.050	4.28	اخلاق و رفتار (الگو در فضایل اخلاقی، منضبط و قانون‌گرا)	
.000	19.013	1.051	4.12	روحیه تحول و نو‌شوندگی، روحیه نشاط، امید افزایی	
.000	20.898	1.045	4.22	جوهره پاسداری (مدافع ارزش‌ها، مقاوم در آسیب‌ها)	
.000	19.826	1.053	4.17	تسلط بر استفاده کاربردی آیات قرآن مرتبط با رشته تخصصی	

جدول (۷) شاخص‌های مربوط به متغیر شایستگی‌های حرفه‌ای مربیان برای تربیت دانشجوی مؤمن

مقدار	شاخص	مقدار	شاخص	مقدار	شاخص
۵	حداکثر	۰,۸۰۹۴	انحراف معیار	۳,۹۶۳۶	میانگین
۳۱۹	تعداد	۳,۶۰	دامنه تغییر	۴,۱۰۰	میانه
		۱,۴۰	حداقل	۵,۰۰	نما

جدول (۸) آزمون تی استیودنت متغیر رابطه شایستگی‌های حرفه‌ای مربیان برای تربیت دانشجوی مؤمن

معناداری	مقدار t	میانگین	تعداد	متغیر
۰/۰۰۰	۲۱,۲۶۴	۳,۹۶۳۶	۳۱۹	شایستگی‌های حرفه‌ای مربیان برای تربیت دانشجوی مؤمن

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد، t مشاهده شده ($t=21,264$) در سطح آلفای ۵ درصد ($\alpha=0/05$) معنادار است به عبارتی بین میانگین مشاهده شده (۳,۹۶۳۶) مشاهده و مورد انتظار (۳) تفاوت معناداری مشاهده می‌شود به طوری که میانگین مشاهده شده از مورد انتظار بالاتر است در نتیجه می‌توان گفت که از نظر پاسخ‌گویان، شایستگی‌های حرفه‌ای مربیان برای تربیت

دانشجوی مؤمن در سطح مطلوب و خوبی قرار دارد.

جدول (۹) میزان تأثیر شایستگی‌های حرفه‌ای مربیان برای تربیت دانشجوی مؤمن

معناداری	t استیودنت	انحراف معیار	میانگین	نوع رفتار مربی	تأثیر شایستگی‌های حرفه‌ای مربیان
.000	17.778	1.058	4.05	شناخت حوزه علوم تربیت انسانی (الزامات و روش‌های تربیت)	
.000	18.303	1.065	4.09	آشنایی با روانشناسی (مخاطب شناسی، مهارت‌های ارتباطی)	
.000	17.336	1.001	3.97	آشنایی با برنامه‌ریزی آموزشی و درسی	
.000	15.576	1.039	3.91	آشنایی با حوزه طرح درس نویسی	
.000	17.456	1.026	4.00	آشنایی با حوزه تجهیزات آموزشی	
.000	17.536	1.047	4.03	آشنایی با حوزه روش‌ها و فنون تدریس	
.000	14.124	1.106	3.87	آشنایی با ارزشیابی تربیتی، آموزشی	
.000	13.630	1.158	3.88	آشنایی با حوزه کشف و پرورش استعداد	
.000	13.524	1.201	3.91	آشنایی با حوزه مطالعه، تحقیق و پژوهش	
.000	13.763	1.188	3.92	آشنایی با کتابت جزوه، مقاله و کتاب	

جدول (۱۰) شاخص‌های مربوط به متغیر شایستگی‌های تخصصی مربیان برای تربیت دانشجوی مؤمن

مقدار	شاخص	مقدار	شاخص	مقدار	شاخص
۵	حداکثر	۰.۸۱۱۵	انحراف معیار	۴,۰۹۷۲	میانگین
۳۱۹	تعداد	۳۶۰	دامنه تغییر	۴,۲۰۰	میانه
		۱,۴۰	حداقل	۵,۰۰	نما

جدول (۱۱) آزمون تی استیودنت متغیر رابطه شایستگی‌های تخصصی مربیان برای تربیت دانشجوی مؤمن

معناداری	مقدار t	میانگین	تعداد	متغیر
۰/۰۰۰	۲۴,۱۴۷	۴,۰۹۷۲	۳۱۹	شایستگی‌های تخصصی مربیان برای تربیت

دانشجوی مؤمن

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد، t مشاهده شده ($t=24,147$) در سطح آلفای ۵ درصد ($\alpha=0/05$) معنادار است به عبارتی بین میانگین مشاهده شده ($4,0972$) مشاهده و مورد انتظار (۳) تفاوت معناداری مشاهده می‌شود به طوری که میانگین مشاهده شده از مورد انتظار بالاتر است در نتیجه می‌توان گفت که از نظر پاسخ‌گویان، شایستگی‌های تخصصی مربیان برای تربیت دانشجوی مؤمن در سطح مطلوب و خوبی قرار دارد.

جدول (۱۲) میزان تأثیر شایستگی‌های تخصصی مربیان برای تربیت دانشجوی مؤمن

معداری	t استیودنت	انحراف معیار	میانگین	نوع رفتار مربی	شایستگی‌های تخصصی مربیان
.000	18.861	1.092	4.15	دانش تخصصی (تحصیلات متناسب با تخصص)	
.000	19.224	1.063	4.14	مهارت و سوابق کاری در حوزه مرتبط با تخصص	
.000	19.016	1.036	4.10	توان تخصصی (قدرت بدنی متناسب با تخصص)	
.000	17.841	1.023	4.02	طراحی تخصصی (طراحی دوره‌ها و اردوها و تمرینات)	
.000	18.500	1.026	4.06	تفکر تخصصی (ارائه راهکار، اصلاح فرایند طراحی و اجرا)	

فرض آزمون فریدمن: بین میزان چهار بعد شایستگی‌های مربیان برای تربیت دانشجویان تفاوت وجود ندارد. در بررسی فرضیه اصلی دو فرض H_0 و H_1 که به شرح زیر می‌باشند مورد تحلیل و ارزیابی قرار می‌گیرند.

بین میزان چهار بعد شایستگی‌های مربیان برای تربیت دانشجویان تفاوت معناداری وجود ندارد: H_0
 بین میزان چهار بعد شایستگی‌های مربیان برای تربیت دانشجویان تفاوت معناداری وجود دارد: H_1

تعداد	319
-------	-----

92.372	آمار کای اسکوتر
3	درجه آزادی
.000	معنی داری

نتایج جدول فوق نشان می‌دهد معنی داری محاسبه شده برای عوامل بالا از معنی داری در سطح آلفای ۰,۰۵ کوچک تر است لذا فرض صفر تائید و فرضیه تحقیق رد شد که: بین میزان چهار بعد شایستگی‌های مربیان برای تربیت دانشجویان تفاوت وجود دارد بطوریکه بیشترین میزان شایستگی به ترتیب برای ۱- برای شایستگی‌های ارزشی ۲- برای شایستگی‌های ذاتی ۳- برای شایستگی‌های حرفه‌ای ۴- برای شایستگی‌های تخصصی می‌باشد.

جدول (۱۳) رتبه‌بندی میزان شایستگی‌های مربیان برای تربیت دانشجویان

رتبه در کل	رتبه میانگین	شایستگی مربیان برای تربیت دانشجویان
اول	2.94	شایستگی‌های ارزشی مربیان برای تربیت دانشجویان
دوم	2.55	شایستگی‌های ذاتی مربیان برای تربیت دانشجویان
سوم	2.51	شایستگی‌های تخصصی مربیان برای تربیت دانشجویان
چهارم	1.99	شایستگی‌های حرفه‌ای مربیان برای تربیت دانشجویان

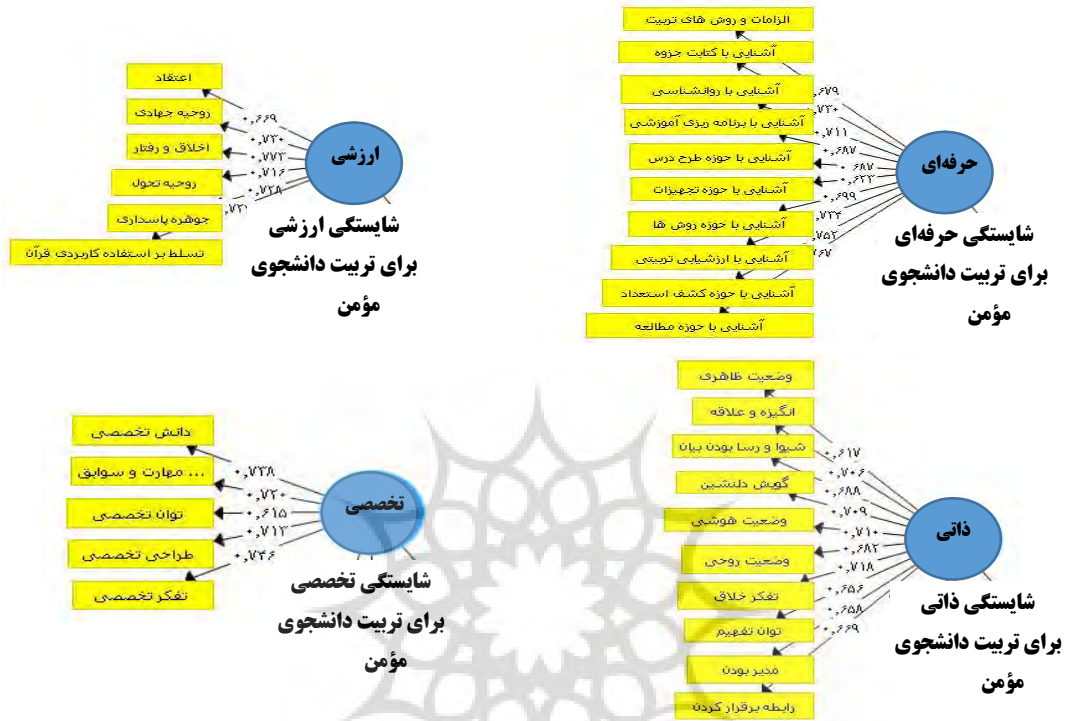
پاسخ کلی برای تربیت دانشجوی مؤمن: بیشترین تأثیر از بین سی‌ویک گویه پرسشنامه اساتید موفق طبق ذیل می‌باشد.

پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پرتال جامع علوم انسانی

جدول (۱۴) گویه‌های اثرگذار برای تربیت دانشجویان مؤمن

سطح معناداری	گویه‌های اثرگذار	نوع رفتار اثرگذار	برای تربیت دانشجوی مؤمن
۰۷,۱۸ ۰۷,۱۰ ۰۷,۰۹ ۰۷,۰۶	قدرت تجزیه و تحلیل و تفکر خلاق وضعیت هوشی نوع گویش دل‌نشین و شیوا و رسا بودن بیان انگیزه و علاقه	ذاتی	
۰۷,۷۳ ۰۷,۳۰ ۰۷,۲۸ ۰۷,۲۴ ۰۷,۱۶	اخلاق و رفتار (الگو در فضایل اخلاقی، منضبط و قانون‌گرا) روحیه جهادی (سخت‌کوش، ایثار، خطرپذیر) جوهره انقلابی‌گری (مدافع ارزش‌ها، مقاوم در آسیب‌ها) تسلط بر استفاده کاربردی آیات قرآن مرتبط با رشته تخصصی روحیه تحول و نو‌شوندگی	ارزشی	
۰۷,۶۷ ۰۷,۵۲ ۰۷,۳۴ ۰۷,۳۰ ۰۷,۱۱ ۰۷,۰۰	آشنایی با حوزه مطالعه، تحقیق و پژوهش آشنایی با حوزه کشف و پرورش استعداد آشنایی با ارزشیابی تربیتی، آموزشی آشنایی با کتابت جزوه، مقاله و کتاب آشنایی با روانشناسی (مخاطب‌شناسی، مهارت‌های ارتباطی) آشنایی با حوزه روش‌ها و فنون تدریس	حرفه‌ای	
۰۷,۴۶ ۰۷,۳۸ ۰۷,۲۰ ۰۷,۱۳	تفکر تخصصی (ارائه راهکار، اصلاح فرایند طراحی و اجرا) دانش تخصصی (تحصیلات متناسب با تخصص) مهارت و سوابق کاری در حوزه مرتبط با تخصص طراحی تخصصی (طراحی دوره‌ها و اردوها و تمرینات)	تخصصی	

الگوی پیشنهادی (الگوی برآمده از تحلیل مسیر)

شکل شماره (۲): الگوی پیشنهادی تحقیق

جهت بررسی نتایج به دست آمده به جدول ضرایب^۱ مراجعه کرده و سطح معناداری هر متغیر را بررسی می کنیم؛ اگر سطح هر متغیر مستقل پیش بینی بیشتر از ۰/۷۰ باشد نتیجه می گیریم که تأثیر آن متغیر بر میزان شایستگی های مربیان تأیید می شود و آن متغیر می تواند به طور معنی داری تغییرات میزان شایستگی های مربیان را پیش بینی نماید.

مطابق نتایج به دست آمده از تحلیل مسیر موجود و از شایستگی های ارزشی مربیان الگو در

1. Coefficients

فضائل اخلاقی و ایثارگری بیشترین تأثیر را در امر تربیت دانشجوی مؤمن گذاشته و از شایستگی‌های ذاتی مربیان تفکر خلاق و ضریب هوشی بیشترین تأثیر را در امر تربیت دانشجویان می‌گذارد.

همچنین از شایستگی‌های تخصصی مربیان تفکر تخصصی و تحصیلات متناسب بیشترین تأثیر را در امر تربیت دانشجویان گذاشته و از شایستگی‌های حرفه‌ای مربیان آشنایی با حوزه مطالعه و تحقیق و آشنایی با کشف و پرورش استعداد بیشترین تأثیر را در امر تربیت دانشجویان می‌گذارد.

لذا در کل بین میزان چهار بعد شایستگی‌های مربیان برای تربیت دانشجوی مؤمن تفاوت وجود دارد؛ به طوری که بیشترین میزان شایستگی به ترتیب برای شایستگی‌های ارزشی، شایستگی‌های ذاتی، شایستگی‌های تخصصی و شایستگی‌های حرفه‌ای می‌باشد.

نتیجه گیری

نتایج حاصل از اثرگذاری و اولویت‌دهی شایستگی‌های ذاتی مربیان در تربیت دانشجویان مؤمن: یافته‌های جدول شماره «۳» نشان می‌دهد که اکثریت پاسخ‌دهندگان با میانگین (۴,۱۷) که میانگین مشاهده‌شده از مورد انتظار بالاتر است؛ در نتیجه می‌توان گفت که از نظر پاسخ‌گویان، شایستگی‌های ذاتی مربیان برای تربیت دانشجویان مؤمن در سطح مطلوب و خوبی قرار دارد.

از میان ده گویه شایستگی‌های ذاتی مربیان در تربیت دانشجوی مؤمن بیشترین اثر در گویه‌های قدرت تجزیه و تحلیل و تفکر خلاق، وضعیت هوشی، نوع گویش دل‌نشین و شیوا و رسا بودن بیان و انگیزه و علاقه می‌باشد.

نتایج حاصل از اثرگذاری و اولویت‌دهی شایستگی‌های ارزشی مربیان در تربیت دانشجویان مؤمن: یافته‌های جدول شماره «۶» نشان می‌دهد که اکثریت پاسخ‌دهندگان با میانگین (۴,۲۳) که میانگین مشاهده‌شده از مورد انتظار بالاتر است؛ در نتیجه می‌توان گفت که از نظر پاسخ‌گویان، شایستگی‌های ارزشی مربیان برای تربیت دانشجویان مؤمن در سطح مطلوب و خوبی قرار دارد.

از میان شش‌گویه شایستگی‌های ارزشی مربیان در تربیت دانشجوی مؤمن بیشترین اثر در گویه‌های اخلاق و رفتار (الگو در فضایل اخلاقی، منضبط و قانون‌گرا)، جوهره پاسداری (مدافع ارزش‌ها، مقاوم در آسیب‌ها)، روحیه جهادی (سخت‌کوش، ایثار، خطرپذیر)، روحیه تحول و نو‌شوندگی، روحیه نشاط، امید‌افزایی و تسلط بر استفاده کاربردی آیات قرآن مرتبط با رشته تخصصی می‌باشد.

نتایج حاصل از اثرگذاری و اولویت‌دهی شایستگی‌های حرفه‌ای مربیان در تربیت دانشجویان مؤمن: یافته‌های جدول شماره «۹» نشان می‌دهد که اکثریت پاسخ‌دهندگان با میانگین (۳,۹۶) که میانگین مشاهده‌شده از مورد انتظار بالاتر است؛ در نتیجه می‌توان گفت که از نظر پاسخ‌گویان، شایستگی‌های حرفه‌ای مربیان برای تربیت دانشجویان مؤمن در سطح مطلوب و خوبی قرار دارد.

از میان ده‌گویه شایستگی‌های حرفه‌ای مربیان در تربیت دانشجوی مؤمن بیشترین اثر در گویه‌های آشنایی با حوزه مطالعه، تحقیق و پژوهش، آشنایی با حوزه کشف و پرورش استعداد، آشنایی با کتابت جزوه، مقاله و کتاب، آشنایی با ارزشیابی تربیتی، آموزشی، آشنایی با حوزه روش‌ها و فنون تدریس و آشنایی با روانشناسی (مخاطب‌شناسی، مهارت‌های ارتباطی) می‌باشد.

نتایج حاصل از اثرگذاری و اولویت‌دهی شایستگی‌های تخصصی مربیان در تربیت دانشجویان مؤمن: یافته‌های جدول شماره «۱۲» نشان می‌دهد که اکثریت پاسخ‌دهندگان با میانگین (۴,۰۹) که میانگین مشاهده‌شده از مورد انتظار بالاتر است؛ در نتیجه می‌توان گفت که از نظر پاسخ‌گویان، شایستگی‌های تخصصی مربیان برای تربیت دانشجویان مؤمن در سطح مطلوب و خوبی قرار دارد.

از میان پنج‌گویه شایستگی‌های تخصصی مربیان در تربیت دانشجوی مؤمن بیشترین اثر در گویه‌های تفکر تخصصی (ارائه راهکار، اصلاح فرایند طراحی و اجرا)، دانش تخصصی (تحصیلات متناسب با تخصص)، مهارت و سوابق کاری در حوزه مرتبط با تخصص و طراحی تخصصی (طراحی دوره‌ها و اردوها و تمرینات) می‌باشد.

لذا مطابق نتایج به‌دست‌آمده از تحلیل مسیر موجود و از شایستگی‌های ارزشی مربیان الگو در فضائل اخلاقی و ایثارگری بیشترین تأثیر را در امر تربیت دانشجوی مؤمن گذاشته و از

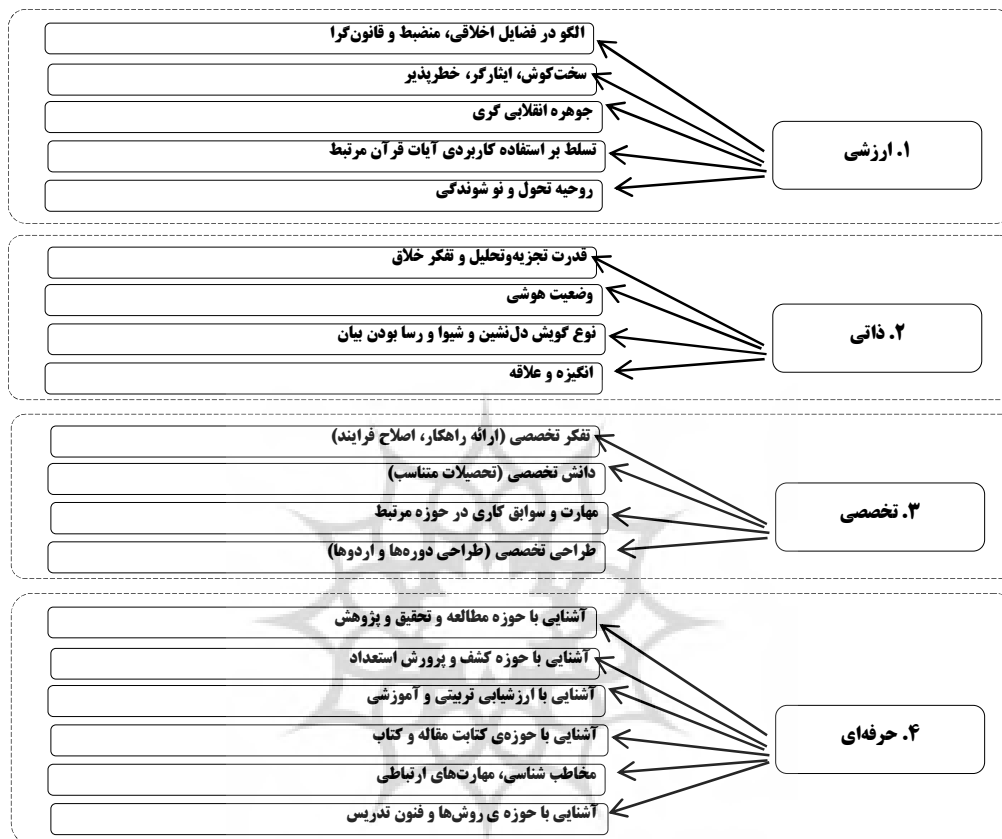
شایستگی‌های ذاتی مربیان تفکر خلاق و ضریب هوشی بیشترین تأثیر را در امر تربیت دانشجویان می‌گذارد.

همچنین از شایستگی‌های تخصصی مربیان تفکر تخصصی و تحصیلات متناسب بیشترین تأثیر را در امر تربیت دانشجویان گذاشته و از شایستگی‌های حرفه‌ای مربیان آشنایی با حوزه مطالعه و تحقیق و آشنایی با کشف و پرورش استعداد بیشترین تأثیر را در امر تربیت دانشجویان می‌گذارد.

لذا در کل بین میزان چهار بعد شایستگی‌های مربیان برای تربیت دانشجوی مؤمن تفاوت وجود دارد به طوری که بیشترین میزان شایستگی به ترتیب برای شایستگی‌های ارزشی، شایستگی‌های ذاتی، شایستگی‌های تخصصی و شایستگی‌های حرفه‌ای می‌باشد.

به نظر می‌رسد با توجه به اینکه بالاترین شایستگی اثرگذار اساتید و مربیان در امر تربیت دانشجویان، شایستگی‌های ارزشی می‌باشد؛ لذا همان‌طور که مسئولان برای تخصص و تجربه اساتید هزینه می‌نمایند؛ به مراتب بهتر می‌بایست برای بالا بردن شایستگی‌های ارزشی اساتید و مربیان سرمایه‌گذاری نمایند.

بنابراین پیشنهاد می‌شود اجرای کلاس‌ها به صورت هوشمندانه و هدفمند و به فراخور شایستگی‌های مربی مورد نیاز استفاده شود؛ تا تعداد اساتید به لحاظ کمی کاهش و بیشتر به کیفیت آن‌ها پرداخته شود و اساتید به تناسب تخصصشان مؤلفه‌های اثرگذار را جدی بگیرند. فلذا آموزش‌های ضمن خدمت در راستای ضعف‌های رفتاری مربیان، برای مراکز برنامه‌ریزی شود. البته به دلیل جدید بودن این تحقیق در نوع خود، محققین محترم می‌توانند اثرگذاری و اولویت‌دهی شاخص‌های رفتاری مربیان بر ویژگی‌ها و شاخص‌های رفتاری دانشجویان سایر مراکز آموزشی سپاه را نیز مورد ارزیابی قرار دهند.

پژوهشگاه ملی تحقیقات تربیتی
پرتال جامع علوم انسانی

منابع و مأخذ

۱. قرآن مجید.
۲. نهج البلاغه.
۳. ابراهیمی قوام، صغری (۱۳۸۴)، «معلم مستبد، روی دیگر معلم ناموفق است» (ویژگی‌های معلم موفق در رهبری و اداره کلاس)، **مجله رشد معلم**، شماره ۱۹۵.
۴. اسکمپ، ریچارد، (۱۳۶۲)، «فهم رابطه‌ای و فهم ابزاری»، ترجمه رضا حیدری و زهرا گویا، **مجله رشد**، شماره ۱۸.
۵. افخمی اردکانی، محمدعلی (۱۳۸۶)، «تیین روش‌های تربیت اجتماعی در نهج البلاغه»، **فصلنامه نهج البلاغه**، شماره ۲۱-۲۲.
۶. آبیاتی، علی، (۱۳۹۶)، رفتارشناسی اساتید و مربیان موفق سپاه در تربیت دانشجویان دانشگاه افسری و تربیت پاسداری امام حسین (ع) و ارائه الگوی رفتاری مناسب، **پایان نامه کارشناسی ارشد**، تهران، دانشکده فرماندهی و مدیریت ولایت سپاه (دافوس).
۷. بابایی، محمدباقر (۱۳۸۴)، **مبانی استراتژیک فرهنگی از دیدگاه امام علی (ع)**، تهران: مجتمع ناشران.
۸. بابایی، محمدباقر (۱۳۹۵)، **سبک فرماندهی در فرهنگ علوی**، تهران: دانشگاه جامع امام حسین (ع).
۹. باقری، خسرو (۱۳۹۰)، **نگاهی دوباره به تربیت اسلامی**، تهران: مدرسه.
۱۰. پزشکی راد، غلامرضا و دیگران (۱۳۸۹)، «بررسی خصوصیات استاد خوب از نظر دانشجویان دانشکده کشاورزی دانشگاه تربیت مدرس»، **مجله پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی**، شماره ۵۸.
۱۱. حاجی‌ده‌آبادی، محمدعلی (۱۳۷۷)، **درآمدی بر نظام تربیتی اسلام**، قم: مرکز جهانی علوم اسلامی.
۱۲. حجتی، سید محمدباقر (۱۳۸۵)، **اسلام و تعلیم و تربیت**، تهران: دفتر نشر فرهنگ اسلامی.

۱۳. دلشاد تهرانی، مصطفی (۱۳۸۰)، **سیری در تربیت اسلامی**، تهران: نشر و تحقیقات ذکر.
۱۴. صانعی، سید مهدی (۱۳۷۸)، **پژوهشی در تعلیم و تربیت اسلامی**، چ ۲۳، مشهد: سناباد.
۱۵. ظهیر تقی پور، علی (۱۳۷۳)، **اصول و مبانی آموزش و پرورش**، چ ۶، تهران: دانشگاه پیام نور.
۱۶. علم الهدی، جمیله (۱۳۸۶)، **فلسفه تعلیم و تربیت رسمی جمهوری ا.ا**، تهران: سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی.
۱۷. قرائتی، عبدالعلی (۱۳۷۳)، **منطق آموختن**، اصفهان: بابک.
۱۸. گروه علوم تربیتی موسسه آموزشی و پژوهشی امام خمینی (۱۳۸۸)، **مجموعه مقالات تربیتی**، قم: موسسه امام خمینی (ره).
۱۹. گروه نویسندگان (۱۳۸۴)، **فلسفه تعلیم و تربیت**، ج ۱، قم: دفتر همکاری حوزه و دانشگاه.
۲۰. گروه نویسندگان (۱۳۸۸)، **تربیت دینی در جامعه اسلامی معاصر**، قم: موسسه امام خمینی (ره).
۲۱. گویا، مریم (۱۳۸۴)، «محقق معلم یا معلم محقق»، **مجله رشد**، شماره ۱۷.
۲۲. لاکروکس، لاتیتال (۱۹۹۱)، «مقایسه بین دیدگاه‌های رفتارگرایی و ساختارگرایی»، ترجمه زهرا گویا، **مجله رشد**، شماره ۶۷.
۲۳. مطهری، مرتضی (۱۳۷۳)، **تعلیم و تربیت در اسلام**، قم: صدرا.
۲۴. مطهری، مرتضی (۱۳۸۳)، **مجموعه آثار**، ج ۱۷، قم: صدرا.
۲۵. مطهری، مرتضی (۱۳۸۳)، **مجموعه آثار**، ج ۲۲، قم: صدرا.
۲۶. مظاهری، حسین (۱۳۷۶)، **ویژگی‌های معلم خوب**، چ ۵، قم: خلاق.
۲۷. مهدی‌زاده، حسین (۱۳۸۳)، **آئین عقل‌ورزی**، قم: مؤسسه امام خمینی (ره).
۲۸. میثاقیان اردکانی، ضیاء (۱۳۵۸)، تحقیق درباره خصوصیات معلم خوب از نظر دانش‌آموزان دبستان‌ها و دبیرستان‌های شیراز و معلمان آن‌ها، **پایان‌نامه کارشناسی ارشد**، دانشکده ادبیات و علوم انسانی، دانشگاه شیراز.